

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "cnn" md.; *Lisânü'l-‘Arab*, "cnn" md.; *Tâcü'l-‘arûs*, "cnn" md.; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "cenne" md.; *Müs-ned*, I, 348; VI, 168; Müslim, "Zühd", 60; Zemaḥşerî, *el-Keşşâf* (Kahire), II, 390; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, IV, 399; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtıḥu'l-ğayb*, XIX, 180; XXIX, 98; Kurtubî, *el-Câmi‘*, X, 25; Aynî, *‘Umdetü'l-‘kârî*, Kahire 1392/1972, V, 94; Süyûtî, *Leḳatü'l-mercân* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 23-24; *Keşfü'z-zunûn*, I, 141; II, 1488; Elmalılı, *Hak Dini*, IV, 3059; VII, 4669; *İzâhu'l-meknûn*, I, 39; II, 111; D. B. Macdonald, "Cin", *İA*, III, 192; *TA*, XI, 10.

AHMET SAİM KILAVUZ

CAN, Halil

(1905-1973)

Türk dinî müsikisinin
son temsilcilerinden, neyzen.

7 Aralık 1905'te İstanbul Üsküdar'da doğdu. Babası Bahriye Kolağası Şükrü Efendi, annesi Makbule Hanım'dır. Üsküdar İmrahor'daki Vakıf Rüstem Paşa Mektebi'nde başladığı ilk tahsiline Selim-i Sâlis Numûne Mektebi'nde devam etti. Daha sonra kaydolduğu Üsküdar Sultânî'nin sekizinci sınıfında iken Dârülfünun imtihanlarını kazanarak 1923'te Eczacı Mektebi'ne girdi. 25 Temmuz 1925'te mezuniyetinden bir yıl sonra yedek subay olarak askere alındı ve tezkere bırakarak askerlik mesleğine intisap etti.

1927-1948 yılları arasında Adana, Maraş, Bitlis, Van, Elazığ, Ankara, İstanbul gibi şehirlerdeki askerî hastahanelerde başeczacılık yaptı. 28 Ekim 1948 tarihinde yarbay iken askerlik görevinden istifa etti. Ankara ve İstanbul'da çeşitli vazifelerde bulunan Halil Can, 1961'de emekliye ayrıldıktan sonra da eczacılık mesleğine devam etti. 1953-1971 yıllarında İstanbul Belediye Konservatuarı Eserleri Tasnif ve Tesbit Heyeti üyeliğinde, 1960-1971 yılları arasında da İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü dinî müsikide-

si hocalığında bulundu. 23 Mayıs 1973'te vefat etti ve Karacaahmet'teki aile mezarlığına defnedildi. İhsaniye'de doğduğu evin bulunduğu sokağa vefatından bir yıl sonra "Neyzenbaşı Halil Can" adı verildi.

Halil Can müsikideki icracılığı, araştırmacılığı ve hocalığı ile ün yapmıştır. Babasının Uşşâkiyye tarikatına mensup olması dolayısıyla haftanın belli günlerinde evlerinde yapılan toplantılarda dinî müsikî eserlerine aşinalık kazandı. İlk müsikî bilgilerini Dârülfeyz-i Müsikî Cemiyeti'nde (Üsküdar Müsikî Cemiyeti) edindi. 1919 yılında kurulan bu cemiyetin ilk talebelerindendir. Yine aynı yıllarda Galata Mevlevihânesi neyzenbaşı hattat Mehmed Emin Dede'den (Yazıcı) ney dersleri aldı. Meşke başladıktan üç ay sonra aynı mevlevihânenin mutrip heyetine girdi. Daha sonra Emin Dede'nin evinde verilen derslere katılarak dinî müsikî bilgisini ilerletti. Bu arada Üsküdar Mevlevihânesi Şeyhi Ahmed Remzi Dede'nin (Akyürek), sikkesini "tekbirlemesi" ile Mevlî tarikatına intisap etti. Klasiik Türk müsikîsi eserlerini Bestenigâr Ziyâ Bey'den, müsikî nazariyatını Rauf Yektâ Bey'den, nota-bilgisi ve müsikî tavrını Enderûnî Hâfız Ömer Efendi'den öğrenerek kendini yetiştirdi. Uzun müddet tasavvufî sohbetlerinde bulunduğu Ahmet Avni Bey'den (Konuk) âyin meşketti. Ayrıca tekkeler kapatılıncaya kadar (1925) Ahmed Celâleddin (Baykara) ve Ahmed Remzi dedelerin hizmetinde bulundu.

Adana Hastahanesi eczacılığına tayin edildiği sırada (1927) buranın Türk Ocağı'nda fahrî olarak verdiği derslerle ilk müsikî hocalığına başladı. Daha sonraki yıllarda Ankara ve İstanbul'daki evlerinde yapılan toplantılar birer müsikî, edebiyat ve tasavvuf dersi mahiyetindeydi. Ankara'da bulunduğu sıralarda Ankara Radyosu'nda neyzenlik ve müsikî hocalığı görevlerinde de bulunmuştur. Yetiştirdiği neyzenler arasında Ulvi Erguner, Selâmi Bertuğ, Ümit Gürelman ve Ömer Erdoğdular en meşhurlarıdır.

1954'ten beri Konya'da yapılagelen semâ ve Mevlânâ'yı anma törenlerinin kurucusu olup 1972 yılına kadar bu törenlerde neyzenbaşılık yapan Halil Can, kuvvetli hâfızası sayesinde ender rastlanan zenginlikte bir repertuvara sahipti. Kendi ifadesine göre 1500 ilâhî, elli beş âyin-i şerif, 400 civarında nefes, altmışa yakın na't ve durak ile geri kalanı din dışı formlarda saz ve sözlü eserlerden oluşan 5-6000'in üzerinde eserin yer aldığı bir nota koleksiyonu vardı. Bu ko-

leksiyonun vefatından sonra talebelerinden Sakıp Arıkan'ın eline geçtiği söylenmektedir. Eser kayıt ve tetkiklerindeki hassasiyeti onun en önemli özelliklerindendir. Devlet radyoları arşivlerindeki Hamparsum nota koleksiyonlarının Batı notasına çevrilme çalışmalarında da büyük emeği geçmiştir. Halil Can'ın dinî müsikî sahasında son devrin en önemli birkaç simasından biri olduğu muhakkaktır.

Müsikî tarihi ve özellikle dinî müsikîyle ilgili çeşitli makale, araştırma ve tenkit yazıları kaleme alan, bu arada konferanslar veren Halil Can'ın makaleleri *Musikî Mecmuası*, *Türk Musikîsi Dergisi* ve *Mevlâna Güldestesi*'nde neşredilmiştir. Bunlar arasında, *Türk Musikîsi Dergisi*'nde yayımlamaya başladığı "Türk Musikîsi Lügati" "D" harfine kadar gelmiş (I, nr. 3-22), *Musikî Mecmuası*'nda neşredilen "Dini Türk Musikîsi Lügati" ise tamamlanmıştır (nr. 218-226). İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki hocalığı sırasında okuttuğu Türk dinî müsikîsi ders notları vefatından sonra *Musikî Mecmuası*'nda yayımlanmıştır (nr. 291-294, 296-297, 300, 308-309, 316).

Bestekârlık alanında pek çalışması bulunmayan Halil Can, arkadaşı Sadettin Heper'in isteği üzerine bestelediği hisar-büselik ve bayatî-büselik makamlarındaki iki peşrevi ona ithaf etmiştir. Râkım Elkutlu'nun Karcıgar Mevlî Âyini'ndeki saz terennümleri de onundur. Ayrıca şevk-efzâ makamında bir Mevlî âyini bestelemekte olduğunu yakınlarına söylemiştir.

Musikî Mecmuası 283-284. sayısını (Mayıs - Haziran 1973) Halil Can'a tahsis etmiş, daha sonra Bedi N. Şehsuvaroğlu, aynı mecmuadaki yazılarla birlikte onun makale ve eserlerinden bazı örneklerin ve yayınlarının bibliyografyasının bulunduğu, ayrıca hakkında çeşitli gazete ve mecmualarda çıkan makalelerin de yer aldığı bir anma kitabı çıkarmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Sadık Yiğitbaş, *Musikî ile Tedâvi*, İstanbul 1972, s. 272-273; Bedi N. Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Neyzen Halil Can*, İstanbul 1974; [Cavidan Arın], "Röportaj: 12- Halil Can'ın Cevapları", *MM*, sy. 220 (1966), s. 105; Etem Üngör, "Türk Musikîsi Repertuarı ve Koleksiyonlar Hakkında Sayın Halil Can ile Bir Konuşma", a.e., s. 106-110; Mustafa Tatçı, "Serneyzen Halil Can'ın Kendi Dilinden Hayatı ve Kemal Edib Kürkcüoğlu'nun Neyzen Can'ın Vefatına Düşürdüğü Bir Tarih Manzumesi", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, III/1, Ankara 1988 s. 67-73.

NURİ ÖZCAN

Halil Can